8725

శ్రీగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

# రసికజన మనోరంజకంబగు

# పుష్పబాణవిలాసంబను.

నీగ్రంథంబు

ఉభయభాషాభూషణుండును సకల సుకవి

నికరవిధేయుండునగు,

బిరుదరాజ శేషాద్రిరాజుచే రచింపఁబడి

యందుకుసరియైన మూలంబునందలి శ్లోకముల

తోడను నవతారికతోడను

సరసాగ్రేసరులగు

రాజాశ్రీవెలుగోటి, ముద్దుకృష్ణ యాచేంద్రబహాద

ర్వారి యనుజ్ఞవలన

వెంకటగిరిలో

శ్రీకాశీవిశ్వనాథ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

౧౮౯౩-వ స ॥ డిసంబరునెల.

శ్రీగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

రసికజన మనోరంజకంబగు

# పుష్పబాణవిలాసంబను.

నీగ్రంథంబు

ఉభయభాషాభూషణుండును సకల సుకవి

నికరవిధేయుండునగు,

బిరుదరాజ శేషాద్రిరాజుచే రచింపఁబడి

యందుకుసరియైన మూలంబునందలి శ్లోకముల

తోడను నవతారికతోడను

సరసాగ్రేసరులగు

రాజాశ్రీవెలుగోటి, ముద్దుకృష్ణ యాచేంద్రబహద

ర్వారి యనుజ్ఞవలన

వెంకటగిరిలో

శ్రీకాశీవిశ్వనాథ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

౧౮౯3.వ స॥ డిసంబరునెల.

శ్రీ.

తే. గీ॥ శ్రీల వెలుఁగొందు రాజగోపాలకృష్ణ ।
భూమివిభవసుప్రీతిగాఁ బుష్పగాణ ।
విలసనంబును దెచుఁగింపఁ గడఁగినాఁడ ।
రసికసుకవీంద్రులకుఁ జిత్తరంజకముగ ॥

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

# పు ష్ప బా ణ వి లా స ము.

శ్లో॥ కుశలహాటకచేలతటిద్యుతః । ప్రమదదాయిగళస్వనగర్జితః । రుచిరనందకుమారకవారిదః । కిరతుమయ్యతులంతుకృపారసం.

శ్లో॥ శ్రీమద్గోపవధూస్వయంగ్రహపరిష్వంగేషుతుంగస్తన
వ్యామర్దాద్గళితేపిచందనరజస్యంగేవహన్సౌరభం।
కశ్చిజ్జాగరజాతరాగనయనద్వంద్వఃప్రభాతశ్రియం
బిభ్రత్కామపివేణునాదరసికో జారాగ్రణీఃపాతువః॥

ఉ॥ లీలనుగోపికల్గవుఁగిలింపఁ దదుచ్చకుచాళితాఁకుబిం।
కాలనలందినట్టిసిరిగంధమురాలినసౌరభాంగుఁడై । క్రాలుచు

జాగరారుణిమకన్గవమీఱఁబ్రభాతసద్రుచిం। దాలిచివేణునాద
కలనం దగుజారుఁడు మిమ్ముఁబ్రోచుతన్.

ఆ॥ కృతికర్త యీగ్రంథాదియందుఁ గావ్యలక్షణాను
సారంబుగ శ్రీకృష్ణదేవరూపమంగళాకారవస్తునిర్దేశమును నా
శీఃప్రయోగంబునుఁగావించె. (౧)

శ్లో॥ భువనవిదితమాసీద్యచ్చరిత్రంవిచిత్రం
సహయువతిసహస్రైఃక్రీడతోనందసూనోః।
తదఖిలమవలంబ్యస్వాదుశృంగారకావ్యం
రచయితుమనసోమేశారదాస్తుప్రసన్నా॥

ఉ॥ ఎల్లజగంబులంజనుల కెంతయునబ్రముగాఁగఁబల్కు
రా। గొల్లలపొలంతులంగలిసి కోరిక నాడినకృష్ణునృత్తిరం। జి
ల్లుచునిప్పుడీకృతిరచింపఁగఁబూనిననాకునబ్జభూ। వల్లభయైన
భారతి కృపామతితోడఁబ్రసన్నయయ్యెడిన్.

అ॥ ఈకవి తానొర్చంగడంగిన కబ్బంబు నిరంతరాయ
ంబుగఁబరిసమాప్తినొందించుట కుపకరణంబుగసరస్వతీప్రసా
దంబునుఁగోరె. (౨

శ్లో॥ కాంతే దృష్టిపథం గతే నయనయో రాసీద్వికాసో మహా
న్ప్రాప్తే నిర్జనమాలయం పులకితా జాతా తనుస్సుభ్రువః
వక్షోజగ్రహణోత్సుకే సమభవత్సర్వాంగకంపోదయః
కంఠాలింగనతత్పరే విగళితా నీవీదృఢాపి స్వయం॥

ఉ॥ కాంతుఁడు గానరాఁగ నను వికాసము గల్గెను గన్నుదో
యికే। కాంత గృహంబుఁ జేరఁ బులకల్జనియించెను మేననెల్లఁ
జ। న్వంతులు వట్టఁ గాఁదలఁచి నన్వడఁకన్ జెను గౌఁగిలింపనా।
వంతదలంప నీవి దృఢమయ్యుఁ దనంత నెజారెనారికిన్.

అ॥ ఇందు నాయికా నాయకులు పరస్పర యోగంబున
కుఁ జిరకాలంబు మోహంబు చే బరితపించుచు నొకానొక సమ
యంబున నిరుపురకు నేకాంతస్థలంబు దటస్థించిన దర్శన సామీ
ప్య స్పర్శనోద్యోగాదుల చేఁ గలిగిన వారిచేష్టలు వర్ణిం
పఁబడియె. (3)

శ్లో॥ మాం దూరాదరవిందసుందరదరస్మేరాననా సంప్రతి
ద్రాగుత్తుంగఘనస్తనాంగణగళచ్చారూత్తరీయాంచలా।

ప్రత్యాసన్నజనప్రతారణపరా పాణిం ప్రసార్యాంతికే
నేత్రాంతే స్వచిరం కురంగనయనా సాకూతమాలోకతే ॥

ఉ॥ అంగన కవ్వులన్నిలిచి యాస్యమునం జిఱునవ్వు గ్రాలఁ
ను। తుంగకుచద్వయంబుపయి దువ్వలువించుక జాఱుచుండఁ
గాఁ। జెంగిటివారి వంచనముఁ జేయుచుఁ గంటికడం గరంబుఁ
జే। రంగదియించి నన్ను సుచిరమ్ముగఁ జూచెడిఁ గోర్కె రా
జిలన్.

అ॥ ఇందొక ప్రౌఢయగు పరకీయ దానికిం గల ప్రేమనఁ
గ చేష్టితములచేఁ దనకుఁ దెలిపి మరులుకొల్పెనని నాయకుఁ
డనుఁగు జెలికానికిఁ జెప్పినరీతి వర్ణితంబయ్యె. (౮

శ్లో॥ నీరంధ్రమేతదవలోకయమాధవీనాం
మధ్యేనికుంజసదనంచ్యుతపుష్పకీర్ణం।
కుర్యుర్యదీహమణితానివిలాసవత్యో
బోద్ధుంనశక్యమబలేనినదైఃపికానాం ॥

ఉ॥ చేలరో చూడు బండిగురు వింగలకుంజము నందుఁ
ష్పము। లాలితమనోహరంబగు చు రాజిలునీ విజనస్థలంబున

బోలఁగఁగామినుల్గణింప ముఖ్రచియింప నెఱుంగ నెవ్వరుం ।
జాలరు గండుకోయిలలుసారెకునూరక కూయుచుండుటన్.

అ॥ ఇందొక యారామ సంకేతంబునఁ బుష్పాపచయ వ్యాజంబునమెలంగు నాయికకు క్రీడించుటకనుకూలంబగు మరుగుచోటునగపఱచు మ తామప్పట స్మరతంత్రంబులొనర్చుట యెవరు తెఱుంగుదురోయని దానిమనఁబుననుండు శంక దొలంగింప నాయకుం డాడిన విధంబభివర్ణితంబయ్యె. (౫)

శ్లో॥ దష్టంబింబధియాధరాగ్రమరుణం పర్యాకులో ధావనా
ధ్ధమ్మిల్లస్తిలకంశ్రమాంబుగళితం ఛిన్నాతనుఃకంటకైః।
ఆకర్ణజ్వరకారికంకణఝణత్కారంకరాధూన్వతీ
కింభ్రామ్యస్యటవీశుకాయకుసుమాన్యేషాననాన్ద్రాగ్రహీత్॥

చ॥ కెరలెడుబింబ మంచుగొఱికెఁ జిగిమోవిని గొప్పు
వీడెబ । ల్బిరుగునబొట్టుచెమ్మటఁగలంగుచుజారెను మేనుముం
డ్లఁ జేఁ । బరియలువాసెనోసిచెవి బ్రయ్యఁగఁగాజులు మ్రోఁగఁజి
ల్కఁగై । తిరిగెదవేల పుష్పవితతిన్గ్రహియించెన నాఁడయీ
వనిన్.

అ॥ ఇందొక నాయిక చెలికత్తెలతోఁ బుష్పములు గోయుటకై యుపవనంబుసొచ్చి మంచిపూదీవెలుపరికించు నపదేశంబున చెలిమిచేడియలమొఱంగి దూతికతోడ నొక జారనాయక సంకేతంబుఁజేరియందాతనితోడ రతిసమ్మర్దసుఖంబులనుభవించుతఱినచ్చటచ్చటపూవులుండుతావులరయుచు క్రమక్రమంబుగ నటకుంజేరిన దాని యాడుబిడ్డంగాంచి సంకేతంబున రతిసుఖవర్తినియగు నాయిక కాడు బిడ్డరాక యెఱుకపడుటకును తదనంతరసమయంబున నాయిక మేనఁదోఁచుజారపురుషరచిత దంతనఖక్షతాదులగు చిన్నెలు వనంబున గ్రుమ్మరుటవలనఁ గలిగినవని యాయాడుబిడ్డకు దోఁచుటకునుసమయోచితంబుగ గావలిదూతిక వలికిన తెఱంగునుగవివర్ణించె()

శ్లో॥ బిభ్రాణాకరపల్లవేనకబరీమేకేనపర్యాకులా
మన్యేన స్తనమండలేనిదధతీస్రస్తందుకులాంచలం!
ఏషాచందనలేశలాంఛితతనుస్తాంబూలరక్తాధరా
నిర్యాతిప్రియమందిరాద్రతిపతేస్సాక్షాజ్జయశ్రీరివ ॥

చ॥ చెదరినకేశపాశమొక చేతభరింపుచునొక్క చేతనా।

నడవులజారుపయ్యెదస్తనంబులఁజేర్చుచువీటికారుణం । బొద
వినమోవితోఁజిటిలియూడెడిగంధపుపూతమేనితో। నిదెయొ
కబోటిమారువిజయేందిరనాఁబ్రియునిల్లువెల్వడెన్.

అ ॥ ఇందొక నాయిక తన నాయకునితో రేయంతయుఁ దనివిదీర మదనతంత్రంబులనుభవించి యుషఃకాలంబున విటు నింటనుండి వెలువడిరాఁగా దానిఁజూచి తదంగంబులఁ దోఁచు రతాంత లక్షణంబులను చేష్టలను గొనియాడుచు నొక జారపురుషుఁడు మఱియొక జారునితోనుడివినవడు వృగ్గడిం పంబడియె. (౨)

శ్లో॥కాంతో యాస్యతిదూరదేశమితిమేచింతాపరంజాయతే
లోకానందకరోహిచంద్రవదనేనైరాయతేచంద్రమాః।
కించాయంవితనోతికోకిలకలాలాపోవిలాపోదయం
ప్రాణానేవహరంతిహంతనితరామారామమందానిలాః॥

చ॥ పతిపరదేశమేగునని వంతజనించెడునిప్పుడాజగ । ద్ధి
తుఁడగుచందురుండుకడు ద్వేషముఁబూనెడుఁ గోకిలధ్వను ।

ప్రసరత్తాపినాకతివి లాపమొనర్చెడు నిష్కుటానిల । ప్ర
తుతె సౌమ్యతన్విడిచి ప్రాణముల న్హరియించెడుం జెలీ.

అ॥ ఇందొకనాయిక తనప్రియుం డొకయక్కఱతో పర
దేశయాత్రసేయ సమకట్టుటెఱింగి మనంబునందు మిగులం
జింతించి తనచెలికత్తెయతో నాయకుం డెడయైనచో భవి
ష్యత్కాలంబునం దనకుం గలుగంబోవు దురవస్థలం గూర్చి
యింపర వచించిన చందంబు నుడువంబడియె. (౮)

శ్లో॥ నవకిసలయతల్పంకల్పితం తాపశాంత్యై
కరసరసిజసంగాత్కేవలం మ్లాపయంత్యాః ।
కుసుమశరకృశానుప్రాపితాంగారతాయా
శ్శివశివపరితాపం కోవదేత్కోమలాంగ్యాః॥

చ॥ నవముగఁదాపశాంతికినొనర్చినపల్లవశయ్యమీఁదఁగే ।
ల్కఁగదియించిదానిసతి గాఢముగాఁగమలించుచున్నదో । భ
ళిరగ్రాఁగినిప్పయిన భామినిభూరిశరీరతాపముల్ । శివశివ
నెవ్వఁడిట్టిదని చెప్పఁగనేర్చునిజమ్ముగాఁగనుల్.

అ॥ ఇందు మనోహరుండగు నాయకుఁడు తనప్రియుఁ దన్నుఁ జేరరాకుండుటచేఁ బలువలకాఁకలం గలంగుచుండు నాయిక యవస్థనుఁగూర్చి దాని బోటికత్తియ యొక్కతె మఱియొక్కతుకతో వక్కాణించిన విధంబు నిగదితంబయ్యె. (౯)

శ్లో॥ శేతే శీతకరోంబుజే కువలయద్వంద్వాద్వినిర్గచ్ఛతి
స్వచ్ఛామౌక్తికసంహతిశ్చ వహతీమాం హైమీం లతామంచతి
స్పర్శాత్పంకజకోశయోరభినవా యాంతి స్రజః క్లాంతతాం
మేషోత్పాతపరంపరా మమ సఖే యాత్రాం స్వహం కృంతతి॥

ఉ॥ తమ్మిఁ బరుండెఁ జందురుఁడు తారకసమూహము పుట్టెఁ గల్వలం। దిమ్మగు హేమవల్లి నెలవు పెల్లడరించెను బంకజాతకో। శమ్ములఁ దాఁకి మాల్యములు స్రగ్గెను పల్లవపత్త్రయుట్టిదా। కమ్మడి నాప్రయాణమున కోసఖ విఘ్నముఁ జేసె నెచ్చెలీ.

అ॥ ఇందుఁ దొలుత ప్రయాణనిశ్చయంబుఁ గావించి తన చెలికానికిం జెప్పియుండి తత్కాలంబు కడచిన వెనుక మగుడం గనుపట్టి నాసంగడికాఁడు ప్రయాణంబేల విరమించితివని

ఏడుగ మన్నాయికాసందర్శనకాలంబునఁ దానికిట్టిదుస్థిశ
కలుగుటవలననే వెలువడనైతినని నాయకుఁడుజెప్పె.(౧౦)

శ్లో॥దూతీదంనయనోత్పలద్వయమహో తాంతంనితాంతంతవ
స్వేదాంభఃకణికాలలాటఫలకేముక్తాశ్రియంబిభ్రతి।
శ్వాసాఃప్రచురీభవంతినితరాం హాహంతచంద్రాతపే
హంతాయాంతావశాద్వ్రధామమకృతేశ్రాన్తాసికాన్తాకృతే॥

చ॥ ఉరువుగవాడెనీదునయనోత్పలయుగ్మము ఫాలవీధి
౦। బొరసినశ్వేదబిందువది ముత్తెపుకాంతినిఁ బూనెనూరు
౹। ల్పరఁగెడుమిక్కుటంబుగను బాయకవెన్నెలలోన సా
సుం। దరినెఱమాతి నాకయివ్వ ధాశ్రమమందితె రాకపో
లన.

అ॥ ఇందొక నాయికపంపఁగా నాయకుని వెంటఁబెట్టు
ని రానరిగి యతనితో సురత తంత్రంబుల సుఖించి వచ్చి
ఏతని యవాగమన హేతువును గపటంబుగ నెఱుకపఱచిన
గాతింబరికించి దానియంగంబునందలి రతిశ్రమవలని గురు
లుగనుంగొని యీతావిక స్త్రీయు పోయిన కార్యఫలంబును

తానే యనుభవించివచ్చినదని నాయికమనంబునకుఁ దోఁపఁగా నదియగ్గలంబగునేవజనించియు దానిని బయలుపఱచకుండ గుప్తగోపయయి యాకుంఠెనక్త్రియతో హితోపలాల నావాక్యంబులు వలికినవిధంబున తాఁకినాడుట యుగ్గడింపఁబడియె. (౧౧)

శ్లో ॥ అధివసతిసంతేమర్త్యకామాదురంతే
నవకిసలయతల్పం పుష్పతాంగారకల్పం।
విరహమసహమానాచక్రవాకీసమానా
చకితవనకురంగీలోచనాకోమలాంగీ॥

చ। సరగవియోగమోహనక జన్యవముద్ధియ కుద్ధియైవనో। ర్వరిభాగహోఁదియున్నవ్యాగి భంగినిజూచెడి కోమలాంగితాఁ। బరఁగువసంతకాలమునఁబ్రాణములన్విడనిప్పప్రోవుతో। సరియగుచున్న క్రొన్ననల శయ్యపయి న్వసియించె నచ్చెలీ.

అ ॥ ఇందోకనాయిక విరహిజనమానస మదనమాయా సంతమసంబగు వసంతసమయంబున నాపరాని విరహతాప

బునోరువంజాలక పరితపించుచు మిసిన విభ్రమావస్థలం జెం
ది పదియవయవస్థ ప్రాపింపం గనుకించుచున్నం జూచి దాని
చెలికత్తియ మఱియొక సకియతో శోకావేశంబునం బలుకు
విధంబు చెప్పంబడియె. (౧౨)

శ్లో॥ నైష్ఠుర్యంకలకంఠకోమలగిరాంపూర్ణేఽస్యశీతద్యుతే
స్నిగ్ధత్వంబతదక్షిణస్యమరుతోదాక్షిణ్యహానిశ్చతాం ।
స్మర్తవ్యాకృతిమేవకర్తుమబలాంసన్నాహమాతన్వతే
తద్విఘ్నఃక్రియతేత్వయాదిచలనోద్యానైస్తదాస్తిభ్రమైః॥

ఉ॥ నైకరవంబునిష్ఠురత పార్వణ చంద్రుని తీక్ష్ణభావ
మున్ । బ్రాకటదక్షిణానిలు కృపారహితత్వము దానిప్రాణ
ము । లోఁకడఁ బెట్టసన్నహనముంబచరించుద్రుమాదికంపము ।
ల్చేకురనీవువత్తువనిచేడియజీవముఁ దాఁచ్చనీయెడన్.

అ॥ ఇందు నాయకాగమన కాలయాపనమును సైపలే
ని నాయికవలన నియమింపఁబడిన దూతిక నాయకుని చెంత
కుంజని యతనితోఁ బ్రియయొక్క తాత్కాలికావస్థనుఁ గూ
ర్చి చెప్పినవిధంబు పలుకఁబడియె. (౧౩)

శ్లో॥ సా ప్రేమాకులలోచనే విగళతి న్యస్తంశలాకాంజనం
తీవ్రంనిశ్వసితంనివర్తయనవాస్తావ్యంతికంఠస్రజః ।
తల్పేమాలుకకోమలాంగితనుతాంవహంత్యంగరాగోష్ణ తే
నాతీతోదయితోపయానసమయోహ్యస్తాన్యథామన్యథాః ॥

ఉ॥ కన్నుల నీరునించకుము కాటుకజారును పేఁడియు
ర్పులం । బన్నకు నిల్పుమీకుసుమ మాల్యము లెల్లను వాడిపోవు
నీ । వెన్నఁగ శయ్యపైఁ బొరలెదేటికి గంధపుపూఁతరాలునీ ।
కన్నె మగండు రాఁగలఁడు పైఁదలి వేఱుగ నెంచఁబోకుమీ.

అ॥ ఇందొకనాయిక తననాయకునకు మిగుల నుల్లాసముఁగల్పించుటకుఁ జక్కఁగ నలంకరించుకొని శయ్యామందిరంబుఁ జేరి నాయకుని రాక కెదురుచూచుచుండఁగా నాతనియాగమనంబునకుఁ గాలవిలంబమగుచో నిఁక రాఁడనినిశ్చయించి వగలఁబొగులుచున్న నాయికను జెలికత్తియ యూఁడించి పలుకువిధంబు నుడువంబడియె. (౧౬

శ్లో॥ కాచిత్సర్వజనీనవిభ్రమపరామధ్యేసభామండలం
లోలాక్షీభ్రూవిసంజ్ఞయావిదధతీమాన్యాన్సహాభాషణం

అక్ష్ణోరంజనమంజసాశేషము: విన్యస్యవక్షోజయో
స్థూలాలంభావుకయోస్థ్సితంమణీసరంచేలాంచలేనవ్యధాత్ ॥

చ॥ చెలియలమూకమధ్యమునఁ జేరినచేడియ నేర్పుమీ
ఱఁజం । చలమగుకంటిసన్నబొమ సన్నలదూతికఁ బల్కరిం
చుచుఁ । గలయఁగఁగన్నుదోయివడిఁ గాటుకనించి కుచద్వ
యంబుపై । వెలిగెడురత్నహారమును వేగమెకప్పెఁబయంట
కొంగునన్.

అ॥ ఇందొక ప్రౌఢయగు జారనాయిక చెలికత్తియల నడుమనుండుసమయంబున తనసమాగమంబున కనువగుసమయంబరసిరమ్మని విటనాయకుండంపిన దూతిక రాఁగాఁ దోడిచేడియలకెఱుకపడకుండ దానితో నాతని రాక కుచితంబగు వేళను గనుసన్నలచేతను చేష్టల చేతను దెలుపుచు జరపు ప్రసంగచాతుర్యంబు నిగదితంబయ్యె. (౧౫)

శ్లో॥ జిష్ణోర్భ్యాననమిందుకాంతిరధరంబింబప్రభాచుంబతి
స్నిగ్ధాంవాంఛతిచారుపద్మముకుళచ్ఛాయావిశేషస్తనౌ
లక్ష్మీఃకోకనదస్యకేళితికరావాలంబ్యకించాదరా
దేతస్యాస్సన్యశఃకరోతిపదయోస్సేవాంప్రవాళద్యుతిః ॥

చ॥ వదనముమూర్ఖనున్నిఘురివన్నియబింబముడాలుము
క్రొమ్మొన్నదవిఁజనుల్పృశించునఃనీముకుళోజ్వలభావిశేషముః।
పదుపుగఁగేఁబుష్టకోని కోకనదప్రభయూడుచుండునీ । సుదతి
బాడసేవనము సొంపుగఁజేయుఁబ్రవాళకాంతియుః॥

ఉ॥ ఇందొక మేజన్వేసియగు కామిని మేనిచక్కఁద నంబునుఁగని దానికై మొంతగు వలపు సందడింపఁగాఁ దన మోహంబును మనంబునఁ బట్టఁజాలక యొకసరసుఁడు నిజస ఖునితో చమత్కారంబుగఁ దానిసొబగును వర్ణించి చెప్పిన పద్యంబు పలుకఁబడెడిని. (౧౬)

శ్లో॥ దృష్ట్వా త్వన్ముఖసౌకుమార్యమఖిలం మదుక్తం
నత్వా స్త్రీపదిహింత్రపనామాత్రిలోకే ।
గ్రాంతాసిహంతన్ముఖాంగగతామదర్థం
సిద్ధ్యంతిదుగ్రాసుకృతానివినాశ్రమేణ ॥

ఉ॥ చెప్పినకార్యమంతయును జేసితిదూతిరో లేదు ధాత్రి
లోఁ । మెప్పుగఁబాత్రిపారలకు మేలొనరింపఁగనీసమానని । వి

ప్పుడుమన్నిమిత్తముగ నేగిక పున్నోత్తలందిత్త [illegible] రా! [illegible]
లకుప్పకష్టముల కోరువవకుండినటుణ్యము [illegible].

అ ॥ ఇందొక నాయిక తననాయకుని [illegible] యా [illegible]
మనంబునఁగోపించి [illegible] నా [illegible]
దూతికఁ బంచిన నది పోయి తన చె [illegible]
ర్పుచేతను నాయకు [illegible] వసంబుచేసికొని [illegible]
గూడివచ్చి నీసందేశంబు నెఱవేర్చివచ్చి [illegible]
గా దాని యప్పటియు [illegible]
జన నిర్వాహకత్వంబు నెఱింగి [illegible]
బునుఁగప్పికొని దూతింగని యా [illegible] నా
యిక వాక్యమత్కారంబు వర్ణింపఁబడెను. (౧౭)

శ్లో॥నబరీభరీతిక జరీభ [illegible]
విజరీహారీతినప్పు [illegible] ప్రియుం ప్రియాం॥

ఉ ॥ క్రొమ్ముడియందుఁ బూసరులు [illegible]
దేమిటా! నెమ్మొగ [illegible]

ష్టంబా । గ్లాస్యసుబోలెనా యెమటరాగిలియాడదిదేమినా దుష్టై । నిష్ఠహింమంతుపున్న నచియింపదదేమిమదేభగామినీ.

అ ॥ ఇందొకనాయిక తనకుపెకునాయకుండురాఁగాఁ జెలి కత్తియలాత్రనిష్ఠై నేరములు వెట్టియుండుటచేఁ గోపోద్దీపనంబు మనంబునఁ బెనఁగొనఁగా నలంకార వివర్జితయై యాదరింపమిఁగని చింతాకులుఁడై దానితోడి చేడియలయం దొక్కతెకుఁ దోనాయకుండు పలికినవిధంబువర్ణింపంబడియె ()

శ్లో॥ గాఢాలింగనగింపచుంబనకుచస్పర్శాదిలీలాయితం
సర్వంవిస్మృతమేవవిస్మృతవతో బాలేఖలేభ్యోభయాత్।
స్వాపోస్త్వఘనానుసంధుష్కుటత్తమత్తద్రాపినాతివ్యథా
యత్త్వస్వప్నసమస్యఘటానుసంభంతేనైవమాయేభృశం ॥

చ ॥ ఖలజనవృత్తిగాఢముగఁ గౌఁగిటఁజేర్చుటగండచుంబనం । బులుఁగుచమర్దనంబులను పూర్వము విస్మృతమయ్యె నొంచుఁబోయెఁ । బోలుపుగ మాటలాడుటయుఁ బోయెనదైన

ను నేనుచింతిల । న్గలికిరో నీదుదర్శనమె కామికనేఁ జేవలో
నగుం దెదర.

అ॥ ఇందు రూపరేఖావిలాసాదులచేఁ దనంబు గాంచియా
లింగనాదులకు లోఁబఱచి కొంతకాలంబు గూఢంబుగ రమి
యింపఁ దాని నెఱింగినసఖులు మఱలఁ బ్రాణకాంతను నిందింపు
చుండ సంభోగంబు పోని యసమానమయంబబ్బుసత్తి మనో
రథసూచకంబులగు చతురభాషణంబులఁ దనిసి నొందుచుండనా
మేలునకుచూపోపక యేపగొనువారివలనభయంబున నీరస
ల్లాపాదులందృజించి నేత్రానందంబుగ నొందవారుఁ జూచికో
నుటయుంగూడ మానుకొనియుండఁగాఁ గొంతకాలంబునన
దైవికంబున నొకదివసంబున నొకరహస్యస్థలంబున తటాలు
న నెదురుపడిన జారిణింజూచి జారనాయకుఁడు ఖేదాకులుఁ
డై పలికినవిధంబు వర్ణింపఁబడియె. (౧౯)

శ్లో॥ యాచంద్రస్యకళంకినో జనయతిస్మేరాననేనత్రపాం
వాచామందిరకీరసుందరగిరో యాసర్వదానిందతి।

నిశ్వాసైనతిరస్కరోతికమలా మోదాన్వితాన్యానిలాన్
సాస్తైరేవరసాత్త్వయా విరహితా కాంచిద్దశాంనీయతే॥

చ॥ నలు పెకఁపాల్చు జాబిలికి నవ్వు మొగంబున సిగ్గుగొల్పుచున్। బలుకులచేత గేహశుకభాషలమాటికి నీసడించుచున్। జలరుహసౌరభానిలుని శ్వాసమునం బొరిధిక్కరించునా। నెలఁతను నీవు రామిఁసవె నేఁడొకదుర్దశఁ గూడెన్ నీసునన్.

అ॥ ఇందొక నాయిక నాయకుం డేకారణంబుననో యొకరేయి తనయింటికిరా మసలిన యంతమాత్రమునకే విరహసంతాపంబు నోపనంజాలక తనదూతిక నతని పాలికింబంపఁగా నదిపోయిచేరి నాయకునితోఁ బలికిన చందంబు వర్ణింపఁబడియె. (౨౦)

శ్లో॥ తన్వీసాయదిగాయతిశ్రుతికటుర్వీణాధ్వనిర్జాయతే
యద్యావిష్కురుతేస్మితానిమలినైవాలక్ష్యతేచంద్రికా।

[illegible] త్వ [illegible]
[illegible] త్స్యాక్షి [illegible] తేయ [illegible]॥

చ॥ [illegible] తపా [illegible] చి [illegible]।
[illegible] సి యు [illegible] తగఁ।
గనుఁగవ [illegible] దిన [illegible]
చుఁడ। త్రినుఁ [illegible]
నంబడుఁ.

అ॥ [illegible] చి దాని
సై మోహ [illegible] ద్యంబులను తన [illegible] నడిచిన [illegible] వ [illegible]
బడియె. (౨౧)

శ్లో॥ సత్యంతద్యదవోచథా [illegible] త్వదీయాదితి
త్వంప్రాప్తోసి [illegible] మోయతః।
[illegible] కించ [illegible] భూషిః [illegible] దితం

నేత్రే జాగరరుజం లలాటఫలకే లాక్షారసాపాదితం॥

టీ॥ [illegible] సజము [illegible] యముక్తంబును నా దురాగ
మే [illegible] నిమ్న [illegible] యంబున నిందురాఁగఁ
గు [illegible] | కపురిసరాగ [illegible] జాగరరాగముకులలా |
[illegible] ననీయలక్తకృ [illegible] ఫాలములనందుఁ దాల్చెదా.

తా॥ రేయంతయు [illegible] కూడి మదన తంత్రం
బుల ననుభవించి [illegible] వచ్చిన మనోహరుం గని తదీయ
[illegible] ములక్షణంబుల [illegible] కంబుఁ గూర్చ కో
పగోపనంబుఁ గావించి [illegible] బలికింగల మక్కువ తెల్లంబగు
[illegible] నాయికావచన చ
మత్కృతి యిందు [illegible] యున్నది. (౨౨)

శ్లో॥ ఏతస్మిన్ [illegible] సమయే ప్రాణేశ దేశాంతరం
గంతుంత్వంయది [illegible] నభయంత్వాంపాత్వపద్యేధునా।
యస్మాత్కైరవసారసౌరభముషా [illegible] సరో వాయునా
చా [illegible] విజృమ్భతే రజనిషు స్వచ్ఛామయూఖచ్ఛటా॥

ఉ॥ ఆమని వేళ నెంతయు నయంబున విహారపు యాత్ర సేయఁ
గా । నీమది నెంచెనట్లు యనఁ వెఱవక [illegible] పవహ్నికిఁ । స్వా
మినితాంతము [illegible] భ్రమె తగు గాలి [illegible] డనీ । సోమమ
యూఖములైనఁ [illegible] పెంపుఁ జెందెడిఁ.

అ॥ ఇందు నాయకుండు వసంత సమయంబునఁ బరదేశ
యాత్రా గమనోన్ముఖుండు గాఁ గాంచి తద్వియోగంబు
సైరింపంజాలని నాయిక తత్ప్రయాణంబు నంగీకరింపకయు
నంగీకరించిన చందంబునఁ బలికినదిక విస్తరించె. (౨౩)

శ్లో॥ చక్షుర్జాడ్యమవైతు మానినిముఖం సద్వీక్ష్య యత్రోత్రయోః
పీయూషస్రుతిసౌఖ్యమస్తు మధురాం వాచం ప్రియే వ్యాహర।
తాపశ్శామ్యతు మే ప్రసాదశిశిరాం దృష్టిం శనైః పాతయ
త్యక్త్వా దీర్ఘమభూతపూర్వమచిరాద్రోషం సఖ దోషజం॥

ఉ॥ కన్నుల జాడ్యమేగును మొగంబిటు చూపుము నేత్ర
ములు సుధా । త్ప్రన్నత సౌఖ్యమందు నిపు డుగ్గలిఁ దీయని మాట
లాడుము । [illegible] బాలిలు [illegible] ము నుజ్జ

గించితివే। మిన్నక నాదు తాపము శమింపఁగ శీతలదృష్టిఁజూ
డుమీ.

అ॥ చెలిమిని పొలఁతులు దనపై నేరము లపారంబుగ నారో
పించి చెప్పుటం జేసి మొగము ద్రిప్పి మాపటి యించుక చూపియుం
బలుకక పలికియు సౌమ్యంబుగ లాడక నాడియు చుఱుకు మాపు
లంబుజపు గణింపఁగని యొప్పుకొనఁడు వినయమ్మున ననునయిం
చు తెఱఁగింపుమన్న సత్యసత్య. (౨౮)

శ్లో॥ మానస్తూనమనా మనాగపి నతాం నాలోకతే సుభ్రువం
సాకూతం [illegible] బాలాపరం తిష్ఠతే।
అసితే హి మదే బలాత్పరిజనైః సార్ధం సమాలంబతే
ధత్తే కంపగతా సమాద్రియతి సేనిద్రా తథా మే పునః॥

ఉ॥ మానిని సీత్ర్వరోషగిరి మస్తనలంబు బట్టి జూడఁ కుందు
నా। ప్రాణవియోగము పోయిన నిరంతర తాపము నొందుచెచ్చె
లు। [illegible] నన్నుగని నాదికి మానము బూనుట [illegible]

అం। బోనతఁ దుఃఖ్యమింపవెత బొందిగళంబునఁ దాల్చెఁ బ్రాణముల్.

అ॥ పొలయలుకచేతం గలిగిన సంతాపంబు ప్రబలుటరిఁ బ్రియుండు పెక్కుభంగులఁ వేడిన నాదరింపక యతండు వెడలినంతనె మిగుల పగలం బొగులు మగువ తెఱంగు దాని చెలి యొర్త మఱియొక్కతెకుఁ బలికినవిధంబభివర్ణితంబయ్యె. ()

శ్లో॥ కణా ణాయంతు న మేఽకోకిలరుతం తస్యాశ్రితే భాషితే
చంద్రేలోకరుచిస్తదాననరుచేః ప్రాగేవ సందర్శనాత్।
చక్షుః శ్రీలనమేవ తన్నయనయోః క్రీడామృగీణాం వరం
హైమీవల్ల్యపి తావదేవ లలితా యావన్న సాలక్ష్యతే॥

చ॥ సతిపలుకంగఁ గర్ణపరుషంబగుఁ బైకని నాదమీఁ బ్రజా।
ప్రతతికిఁ జంద్రునందురుచి భామ మొగంబును జూచునంతకే।
వితతమృగాంగనల్వెలఁది వీక్షణసన్నిధిఁ గన్నుమూయుఁబో।
యుతులిత హేమవల్లియుఁ బడంగమెఁ జూడనసుందరంబగుఁ.

ఉ॥ సాటిలేని రూపరేఖావిలాసంబుల సరసులమరుబా
రి౯ద్రోయు నొక్కతోయజాక్షిం జూచి కామకంబుమితిమీరు మం
డ నొకవిటుండు దాని సోయగంబు మొదలుగాఁగల గుణం
బుఁజెలికానికిం బలుకు చెలువు నిందువర్ణించినాఁడు. (౨౬)

క॥ శ్రీమద్దుర్గాకృష్ణధరీ। శ్రీవరపుదందిభారతీశేషకవి।
గ్రామణిశిష్యుండసదృశ। శేముషి శేషాద్రికవి విరచించె దీని౯॥

పుష్పబాణవిలాసము
సంపూర్ణము.

శ్రీ.

ఈకవీంద్రుఁడు రచియించిన చంపువిరాటపర్వముపై నిత
రులయభిప్రాయంబులు.

—(*)శ్రీయాంధ్రభాషాసంజీవని.(*)—

ఆంధ్ర చంపువిరాటపర్వము.— ఈ పొత్తము కడుఁజిన్నదైనను బూనిపరికింప, సాధుపద వాక్యములచేతను సాధారణ పద్యములచేతను, నర్థసౌలభ్యముచేతను, యథోచిత రసాలంకారాదిగుణములచేతను, జాలఁ గ్రాలుచున్నది. ఈ పొత్తము, రాజా శ్రీ, ముద్దుకృష్ణయాచేంద్రబహదద్వారియాజ్ఞవలన వేంకటగిరిలో నుండెడు, మ॥ రా। రా॥ బిరుదరాజ, శేషాద్రిరాజ కవిగారు రచియించిరి. వీరు రాజ కవిగారుగానే నెగడవలెనని కోరుచున్నారము. తండ్రిగారు రామాయణమును రచింపించిరి. కుమారులు భారతమును రచియింపించిరి. ఇది సముచితము కదా?

పచ్చయప్పకాలేజి తెనుఁగుపండితులగు,
కొం. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిలవారు.

---

సీ॥ శ్రీకస్తుఁ సర్వధాత్రీమండలంబునఁ బ్రథితమైనయనంత

భట్టరచిత । చంపుభారతమను సంస్కృతకావ్యరత్నముఁ నం
దుషష్ఠసప్తమములౌచు । భాసిల్లు రెండుస్తబకములఁ "జంపు
విరాటపర్వమ్ము" నాఁబ్రథ వెలుంగ । శ్లోకగద్యమ్ముల నేకరీతిని
బద్య వచనమ్ములుగఁగూర్చి ప్రాజ్ఞపితతి । మేలుమేలనఁగడు
మృదుశైలితోడ । భావరసములననుకూలపఱచిబిరుద । రా
జశేషాద్రి రాజువార్పంపినచిన । కోశమెంతయు నలరించెఁ,
గో. సు. శాస్త్రి॥

## ( ) వావిలికొలను సుబ్బరాయకవిగారు. ( )

సీ॥ శ్రీమహీంద్రుఁడు ముద్దుకృష్ణయాచేంద్రబ హాదరుని
స్తులితకళాభిమాన। గుణముమూర్తీభవించెనోనాఁగఁడత్పౌత్ర
ణాదికంబనసు శేషాద్రిరాజు । నిజకవితాభ్యాస నిపుణత వెల
యంగ రచియించెఁజంపువిరాటపర్వ । మోలిఁదెనుంగుననొ
ప్పనలక్షణంబై వెలుంగంగనితాంతసూక్తిఁ। బండితావళికినిగ
ణ్ణాపర్వముగను । వరపురోభాగులకుభీష్మపర్వముగను । భా
లకవికను శాసన పర్వముగను । బాహురుఁకును సౌప్తిక పర్వ

దుర్గా సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు తనకుగ్రంథముపంపిన
ఆర్. వెంకటసుబ్బయ్యగారి పేర వ్రాసినది.

ఉ॥ చంపువిరాటపర్వమున సజ్జనులుమీరనుకంపఁబంపరా। సొంపురహింపఁజూచితిని సొంపఁదగున్ రసపుష్టిదానన। గ్గింపఁ బనేమిటాంత్రిపు? కింపఁగరత్నముఖుల్ నుతింపనా। సొంపులు రాజుకేతగుట సూక్తిసుధారసధారచాటెడిన్॥

ఉ॥ ఐననభిజ్ఞులీరసుగ నాఁటసియుత్తరమీక యుంట యో। గ్గానటుగానఁబద్దమునొకండిదెయర్పణసేసినాఁడనా। పైనెన రుంచితత్కవికిఁ బంపుఁడుదీని విశేషమేఁ? వి। ద్యానిధులెల్ల రాజుకవితంగన సంతసమందకుందురే॥

శా॥ కంటింజంపువిరాటపర్వముగునాఖర్వంబుఖర్వం బువే। కంటింమున్ప్రతితత్కవిత్వమహిమం గన్గొంటివేడ్కొం టిము। కంటింబల్లరుఁదత్కవీశ్వరునకుం గల్యాణముల్ రా చవేఁ। కంటింబోలఁగవైభవంబులు నొసంగన్ నిత్యహర్షం బునన్॥

## (*) జ్ఞానోదయము. (*)

చంపువిరాటపర్వము ఆంధ్రము.— ఈ గ్రంథము వెంకటగిరిసంస్థానాస్థానకవీంద్రులగు బిరుదరాజ శేషాద్రిరాజుగారిచే. శ్రీవెలుగోటి ముద్దుకృష్ణయాచేంద్రులవారి ప్రేరణంబున రచింపఁబడెను. ఇయ్యది సంస్కృత చంపుభారతంబునుండి యథాశ్లోకంబుగ నాంధ్రీకరింపఁబడినది. ఈగ్రంథశైలిమిగులరమ్యమైనది. మాకుఁ దెలిసినవరకు నిట్లు గవిత్వము చెప్పువారు లెక్కకు మిక్కిలితక్కువగనున్నారు.

## (*) దేశోపకారి. (*)

శ్రీమద్దిగంతరలగ్నకీర్తి విస్ఫూర్తి విభాసురానంత భట్టకృత సంస్కృత చంపుభారతాంతర్గత షష్ఠసప్తమస్తబకద్వయంబు శ్రీమదనంతశౌర్యధైర్యస్థైర్యగాంభీర్య చాతుర్యౌదార్యచర్యులును శ్రీసర్వజ్ఞ కుమారయాచ మహీమండలాఖండలకుమారవర్యులును, జనానన్యధన్యులనగు శ్రీముద్దుకృష్ణయాచేంద్రచంద్రులప్రేరణంబునఁ దదాస్థానకవీంద్రుండును ఉభయభాషాభూషణుండు నగు బిరుదరాజ శేషాద్రిరాజుగారిచే యథాశ్లోకంబుగఁ దెనుఁగింపఁబడి సకలసుకవికౌతుకదాయం

శై చంపువిరాటపర్వనామంబున విరాజిలు పద్యకావ్య మొకటి మా కార్యస్థాన మలంకరించినది.

గ్రంథాదిని గ్రంథకర్తలు పై విధమున వ్రాసిన విన్నపముల వననే తద్గ్రంథకర్తలయొక్క దార్ఢ్యము వెల్లడి యగుచున్నయది. అయిన వస్తుత్పత్రికాపాఠకులే తత్కవిస్కృతమగు మధుర శైలినిం గూర్చి యానందించుటకనువగునట్టుల తద్గ్రంథములోని రెండుపద్యము లీదిగువ నుదహరించుచున్నాము.

ఈ క్రింది పద్యము కీచకునితో సైరంధ్రీవేషమున నున్న పాంచాలి చెప్పినది.

చ॥ అనఘుతరావరోధజలజాక్షులఁ బోలెదె మానివు నన్నుసీ।
యనువున నీచజాతిమలినాంగిని గోరుట నింద్యమయ్యెనె। మ్మా
నము చెలంగఁగల్పసుమమంజరులన్విహరించు భృంగ మెం। దైన
యశ్మశానసంగతమహీరుహమున్గరిగోర్కెనించునే॥

ఉ॥ వేలుపుఱేఁడు దెల్లగను వేఁడివెలుంగు కుమారి నల్ల
గాఁ। జాలగనాసరస్వతిఁబి శంగరుచిన్ రచియించి కంజజుం।
డోలిని గెంపుఛాయ సిడి నొక్కటిఁ జేయఁడటంచు నర్జునుం।
డాలమునందు సృజ్నదుల నంతముల౦బఱవెన్నరంబులన్॥